

12.00.03
С 347

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний університет «Одеська юридична академія»

СИДОРЕНКО МИХАЙЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 347.122

**СУДОВИЙ ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ІНТЕРЕСУ
ЯК ЗАГАЛЬНА ЗАСАДА ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2012

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі цивільного права Національного університету „Одеська юридична академія” Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
ЗУБАР Володимир Михайлович,
Національний університет
„Одеська юридична академія”,
доцент кафедри цивільного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України
ПОГРІБНИЙ Сергій Олексійович,
Приморський районний суд м. Одеси,
заступник голови;

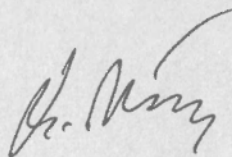
кандидат юридичних наук, доцент
ГРИНЬКО Світлана Дмитрівна,
Хмельницький університет управління та права,
завідувач кафедри цивільного права та процесу

Захист відбудеться 25 лютого 2012 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий 23 січня 2012 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.В. Тіщенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процес оновлення цивільного законодавства України, незважаючи на завершення кодифікаційних робіт, продовжується. Це пов'язано з багатьма соціально-економічними факторами, серед яких окремо слід відзначити потреби цивільного обігу, які постійно змінюються. Свого часу прийняття Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) стало певним підсумком у процесі вдосконалення цивільного законодавства, впевненим кроком на шляху відродження приватно – правових засад регулювання суспільних відносин, які вперше знайшли своє концентроване закріплення в статті 3 ЦК України.

Прийняття Україною загальноновизнаної світової системи цінностей, провідне місце в якій займає людина, її права, свободи та законні інтереси, призвело до зміни законодавчих акцентів у регулюванні цивільних відносин і актуалізації питання про захист цивільних прав, свобод та законних інтересів їх учасників.

Судова форма захисту цивільних прав є найефективнішою та найбільш досконалою формою захисту прав, свобод і законних інтересів суб'єктів цивільних правовідносин. Право на судовий захист гарантується на рівні Конституції України, галузевого законодавства. Відповідно, цілком логічно законодавець серед загальних засад цивільного законодавства України закріпив судовий захист цивільного права та інтересу.

Аналіз судової практики свідчить про те, що незважаючи на щорічні зміни в структурі категорій справ, які розглядаються судом, кількість звернень до суду зростає. Таким чином, незважаючи на загальну кризу, в тому числі довіри до суду, судова форма захисту своєї актуальності не втратила. Поширення юрисдикції суду на всі правовідносини, що виникають у державі, проведення судової реформи створили відповідні передумови для підвищення ролі суду у суспільстві.

На сьогодні регулювання процедури судового захисту здійснюється чотирма процесуальними кодексами, а судова практика свідчить про те, що питання розмежування юрисдикції для багатьох категорій спорів так і залишається невирішеними. Незважаючи на те, що теорія повинна слугувати надійним провідником та практичним засобом для вдосконалення правозастосовчої практики, аналіз судового захисту цивільних прав та інтересів як загальної засади цивільного законодавства України науковцями не здійснювався. Ситуація ускладнюється ще й тим, що право на судовий захист є правовою категорією, яка знаходиться в галузі цивільного і цивільного процесуального права та набуває свого особливого змісту залежно від процесуального чи матеріального аспекту дослідження.

Незважаючи на наявні розвідки окремих аспектів судового захисту, всі вони виконані або щодо особливостей його здійснення в матеріальному та/або процесуальному аспектах, або стосуються загальнотеоретичних питань. Відповідно існує необхідність здійснення на дисертаційному рівні теоретичного дослідження судового захисту як загальної засади цивільного законодавства і на його основі виробити пропозиції для вдосконалення чинного цивільного та цивільно-процесуального законодавства України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до напрямків досліджень Одеської національної юридичної академії «Традиції та новачі у сучасній українській державності і правовому житті» на 2006-2010 роки (реєстраційний номер 0106U004970). Безпосередньо тема дисертації відповідає плану наукових досліджень кафедри цивільного права Одеської національної юридичної академії в рамках теми «Традиції та новачі у сучасному цивільному праві України».

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у формуванні теоретичної концепції судового захисту як загальної засади цивільного законодавства, а також розробці науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства України та впорядкування правозастосовчої практики.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання:

- проаналізувати трансформацію концепції цивільного права України та визначити її вплив на побудову системи загальних засад цивільного законодавства України;
- дослідити систему загальних засад цивільного законодавства України та її співвідношення з принципами цивільного права;
- охарактеризувати окремі засади цивільного законодавства України та визначити проблеми, які виникають у судовій практиці під час їх реалізації;
- дослідити судовий захист цивільного права та інтересу прав як загальну засаду цивільного законодавства та визначити її місце в системі загальних засад цивільного законодавства України;
- дослідити поняття охорони і захисту цивільного права та інтересу, визначити їх співвідношення;
- проаналізувати предмет судового захисту;
- з'ясувати умови і момент виникнення права на судовий захист цивільного права та інтересу;
- встановити природу права на судовий захист цивільного права та інтересу;
- дослідити вплив специфіки спірних правовідносин на вибір способу захисту цивільного права та інтересу;
- визначити вплив вибору способу захисту на юрисдикційну форму захисту;

- проаналізувати судову практику та визначити проблеми, які виникають у зв'язку з реалізацією права на судовий захист цивільного права та інтересу;
- сформулювати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення чинного цивільного та цивільно-процесуального законодавства України, яке регламентує право на судовий захист.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку з реалізацією права на захист цивільних прав та інтересів.

Предмет дослідження – право на судовий захист цивільного права та інтересу в матеріальному та процесуальному аспектах.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові та спеціально-юридичні методи дослідження. Зокрема, історико-правовий метод використаний при дослідженні еволюції цивільного та цивільно-процесуального законодавства. Застосування формально-юридичного методу дозволило провести аналіз змісту актів цивільного законодавства України, які регулюють судовий захист в матеріальному та процесуальному аспектах. Порівняльно-правовий метод використано при порівнянні норм ЦК України з відповідними положеннями, що містяться в інших актах законодавства України. Метод моделювання застосовано при розробленні пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства України щодо процедури захисту цивільного права та охоронюваного законом інтересу.

Сформульовані в дисертації теоретичні висновки ґрунтуються на результатах дослідження наукових праць українських та зарубіжних вчених-юристів, зокрема: Т.Є. Абової, С.С. Алексєєва, Ю.Г. Басіна, О.А. Беляневич, А.П. Беляєвої, С.М. Бервено, Т.В. Боднар, А.Т. Боннер, М.І. Брагінського, С.М. Братуся, В.В. Бутнева, Є.В. Васьковського, В.В. Вітрянського, А.П. Вершиніна, М.В. Гордона, В.П. Грібанова, Р.Є. Гукасянца, М.А. Гурвіча, О.В. Дзери, І.О. Дзери, П.Ф. Єлісейкіна, Н.Б. Зейдера, О.С. Іоффе, В.В. Комарова, О.О. Красавчікова, Є.А. Крашеніннікова, Н.С. Кузнецової, А.В. Луць, В.В. Луця, Л.Г. Лічмана, М.С. Малєїна, Н.І. Матузова, Г.Н. Манова, С.В. Міхайлова, А.В. Міцкевича, Є.Я. Мотовіловкера, В.С. Нерсесянца, С.О. Погрібного, Б.В. Покровського, П.М. Рабіновича, З.М. Ромовської, В.А. Рясенцева, Г.А. Сverdлика, Є.Л. Страунінга, Є.О. Суханова, М.М. Сібільова, Г.А. Стоякіна, А.Н. Танагі, Ю. К. Толстого, Н.А. Чечіна та інших науковців.

Нормативно-правову базу дослідження становлять положення Цивільного кодексу України та низки інших нормативно-правових актів. Дисертаційне дослідження виконано з урахуванням судової практики, яка досліджувалась у динаміці свого формування та розвитку.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є першим в Україні комплексним дослідженням теоретичних і практичних питань реалізації однієї із засад цивільного законодавства України – судового

захисту цивільних прав та інтересів. У результаті дослідження отримано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

- обґрунтовано висновок, що судовий захист цивільного права та інтересу є єдиною засадою цивільного законодавства України, яка прямо вказує на юрисдикційну форму захисту прав та інтересів учасників цивільних відносин у разі їх порушення, невизнання або оспорювання, та є такою, що забезпечує реалізацію всіх інших засад цивільного законодавства;

- теза про те, що віднесення законодавцем права на судовий захист до загальних засад цивільного законодавства України здійснено для задоволення потреби в захисті прав та інтересів з метою забезпечення суб'єкта цивільного права дієвим механізмом для відновлення порушеного права, визнання оспорюваного чи невизнаного права або запобігання порушенню його прав, інтересів та свобод;

- обґрунтовано висновок, що свобода може виступати як самостійний предмет судового захисту в межах цивільного судочинства та повинна бути закріплена в якості такого, в тому числі, у загальних засадах цивільного законодавства України;

- запропоновано в якості критерію розмежування юрисдикції при розгляді справ щодо захисту прав, свобод та інтересів розглядати не тільки сферу їх реалізації, але й наслідки, які об'єктивно зумовлюються такою реалізацією;

- зроблено висновок, що єдиним равзастосовним органом, який має право застосувати аналогію закону та права за чинним законодавством України є суд;

удосконалено:

- підхід до права на судовий захист в матеріальному та процесуальному сенсі як комплексного поняття, що може бути визначене як гарантоване Конституцією України право на звернення до судових органів у разі порушення, невизнання або оспорення прав, інтересів чи свобод управомоченої особи, або виникнення такої загрози, яке конкретизується в матеріальних галузях права. Процесуальний аспект права на судовий захист включає встановлення процедури реалізації такого права та дозволяє визначити його як право на звернення до судових органів та на ініціацію судового процесу у разі порушення, невизнання або оспорення прав, інтересів чи свобод управомоченої особи, або виникнення такої загрози з метою її запобігання;

дістало подальшого розвитку:

- теза про те, що судовий захист цивільних прав та інтересів є найефективнішою та найбільш досконалою формою захисту прав, інтересів і свобод суб'єктів цивільних правовідносин;

– положення про те, що рішення суду – це вольовий акт правосуддя, ухвалений судом іменем України у встановленому процесуальним законом порядку в результаті здійснення правозастосовчої діяльності, який містить наказ і підтвердження наявності або відсутності правовідносин, спрямований на охорону та захист цивільних прав, інтересів і свобод суб'єктів права, і який має наслідком виникнення, зміну або припинення матеріальних та процесуальних правовідносин;

– положення про те, що конституційне право на судовий захист за юридичною природою є суб'єктивним правом, яке закріплене за кожним громадянином та існує для будь-якої особи незалежно від участі в судовому розгляді конкретної справи;

– позиція, відповідно до якої об'єктом права на судовий захист є три елементи: суб'єктивні права, свободи та інтереси. Вони підлягають захисту за допомогою засобів, передбачених цивільним правом, шляхом звернення особи, суб'єктивні права, свободи чи інтереси якої порушені, невизнані, оспорується або існує загроза їх порушення іншими учасниками цивільних правовідносин до компетентного державного органу – суду;

– висновок про те, що відбулося перенесення законодавчого акценту з охорони суб'єктивних цивільних прав, інтересів на захист цивільних прав, інтересів та свобод. При цьому всі три об'єкти захисту є самостійними, однаково важливими та підлягають захисту рівною мірою;

– аналіз тенденції судової практики щодо більш широкої категорії розуміння „цивільні права” порівняно з приватним правом та припустимість поширення положень про цивільні відносини на публічні права людини, судовий захист яких впливає на права та обов'язки цивільного характеру, якщо закон прямо не забороняє або припускає подібне розширювальне тлумачення цивільних прав.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки дисертаційного дослідження може бути використано у:

науково-дослідній сфері – для подальшого вдосконалення концепції судового захисту цивільних прав та інтересів у цивільному праві України, в подальших наукових дослідженнях як загальних засад цивільного законодавства України, так і права на захист цивільних прав, свобод та законних інтересів в матеріальному та процесуальних аспектах;

сфері правотворчості – у законотворчій діяльності у процесі вдосконалення цивільного та цивільно-процесуального законодавства України;

сфері правозастосування – для стабілізації судової практики з окремих категорій справ, її впорядкування та досягнення одноманітності;

навчально-методичній роботі – при підготовці навчальних посібників та науково-методичних рекомендацій з цивільного та цивільно-процесуального права України.

Апробація результатів дисертації. Дисертаційна робота обговорювалась на засіданнях кафедри цивільного права Національного університету „Одеська юридична академія”.

Основні положення та висновки дисертації апробовано на таких конференціях: Міжнародній науковій конференції «Римське право і сучасність (Шерешевські читання)» (4 грудня 2010 р., м. Одеса); VI Міжнародній цивілістичній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасна цивілістика» (8 квітня 2011 р., м. Одеса); Міжнародній науковій конференції «Римське право і сучасність» (28 травня 2011 р., м. Одеса); Інтернет-конференції «Основи цивільного законодавства СРСР 1961 року та їх вплив на формування сучасного цивільного законодавства України» (цивілістичні читання, присвячені пам'яті І.В. Шерешевського) (10 грудня 2011 р., м. Одеса).

Публікації. Основні результати дисертації опубліковано у чотирьох статтях у наукових фахових виданнях та двох тезах доповідей на конференціях.

Структура дисертації зумовлена завданнями та предметом дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 232 сторінки, з яких основного тексту 192 сторінки, список використаних джерел налічує 40 сторінок та містить 406 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження дисертації, розкривається стан її наукової розробки, дається характеристика об'єкта, предмета та методологічної основи дослідження, визначаються мета і завдання дослідження, формулюється наукова новизна, висвітлюються практичне значення та апробація результатів дослідження.

У **розділі 1 „Огляд літератури та вибір напрямків дослідження”** проведено аналіз існуючих джерел, огляд яких з урахуванням обраного об'єкту та предмету дисертаційного дослідження було звужено до літератури, що стосується судового захисту цивільних прав та інтересів і процесуального аспекту цього питання.

Оскільки традиційно окремі аспекти права на судовий захист, а також поняття цивільних прав, інтересів розглядаються в навчальній літературі, враховані сучасні підходи до проблематики, які представлені в сучасних навчальних підручниках, посібниках, де відповідні розділи готувались провідними фахівцями в галузі цивільного права (В.І. Борисова, О.В. Дзера, І.В. Жилінкова, Є.А. Суханов, Є.О. Харитонов, Я.М. Шевченко, Р.Б. Шишка, та ін.).

У розділі проаналізовані дослідження права на захист та умов його реалізації в матеріальному та процесуальному аспекті радянського періоду

(В.П. Грібанов, П.Ф. Єлісейкін, Є.А. Мотовіловкер, О.С. Іоффе, Р.О. Халфіна та інші), а також дисертаційні дослідження проблем судового захисту, форм захисту цивільних прав, свобод та інтересів, виконані за часів незалежності (Г.П. Тимченко, Ж.Л. Чорна, О.І. Антонюк та ін.). Враховано здобутки досліджень правозастосовчого аспекту проблематики (І.О. Дзера, Л.Г. Лічман та ін., російські фахівці М.М. Мурашко, М.Є. Харітонов та ін.)

Оскільки питання про правову природу та галузеву належність категорії судового захисту залишається дискусійним були проаналізовані розвідки вчинені фахівцями в галузі цивільного процесуального права (М.С. Гурвіч, Ю.В. Білоусов, С.В. Васильєв, Є.А. Крашенніков, М.Й. Штефан, Ж.Н. Машугін, Р.Є. Гукасян, С.Ю. Кац та ін.), фахівців інших галузей права – адміністративного, кримінально-процесуального, конституційного та ін. (М.С. Строгович, Т.В. Варфоломєєва, А.Т. Боннер, Ю.М. Козлова, В.К. Колпаков, Д.Н. Бахрах, І.Л. Бородін, Є.Г. Пушкар та ін.).

З позиції обраного аспекту проблематики звернено увагу на здобутки цивілістичної науки, які були отримані під час досліджень окремих елементів механізму судового захисту, зокрема категорій «права», «свободи» та «законні інтереси» (С.М. Братусь, М.С. Малєїн, Д.М. Чечот, Г.В. Мальцев, С.В. Михайлов та ін.)

Зроблено висновок, що незважаючи на значну увагу науковців, сутність права на судовий захист не була визначена остаточно, а комплексні дослідження, які б були виконані в умовах оновленого цивільного та цивільно-процесуального законодавства України, відсутні.

У контексті дисертаційного дослідження враховані роботи авторів, які займалися проблемами засад, принципів у цивільному праві (В.В. Луць, А.В. Луць, Г.М. Клімова, О.Г. Комісарова, С.О. Погрібний, А.Н. Танага, Н.Ю. Голубева, В.І. Хавкін та ін.).

Зазначено, що проблематика загальних засад цивільного законодавства України досі залишається малодослідженою, незважаючи на наявність окремих досліджень щодо таких засад як неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини та його елементів (Л.О. Красавчікова, М.М. Малєїна, Н.В. Устіменко, Г.Б. Романовський та інші), неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом (О.В. Дзера, С.О. Погрібний та ін.), свобода договору (С.М. Бервено, А.П. Бєляєва, Т.В. Боднар, А.С. Довгерт, В.І. Кисіль, В. М. Коссака, Н.С. Кузнецова, А.В. Луць, В.В. Луць, В.Л. Мусіяка, З.В. Ромовська, Н.О. Саніахметова, М.М. Сібільов, А.М. Статівки, Я.М. Шевченко та інших авторів). Звернено увагу на те, що в Російській Федерації були видані монографічні дослідження М.І. Брагінського, В.В. Вігрянського, Р.А. Тельгаріна, Ю.К. Толстого, Є.О. Суханова, В.Ф. Яковлева, а також ціла низка статей інших авторів, з яких проаналізовано

значний масив проблемних питань реалізації договірної свободи і зроблено аргументовані висновки та рекомендації щодо їх розв'язання.

Підкреслено відсутність спеціальних досліджень, предметом яких був би судовий захист права та інтересу як однієї із засад цивільного законодавства, а тому зроблено висновок про актуальність дослідження обраної проблематики на дисертаційному рівні.

У дисертації зазначено, що захист цивільних прав – одна з найважливіших категорій теорії цивільного і цивільно-процесуального права, дослідження якої обумовлює з'ясування змісту і співвідношення низки взаємозалежних понять, до числа яких, у першу чергу, відноситься саме право на захист, його співвідношення з поняттям охорони.

Підкреслено, що оскільки автором обрано дослідження судового захисту як загальної засади цивільного законодавства, то ця обставина вплинула на структуру дисертаційного дослідження та обумовила вивчення загальних засад цивільного законодавства як певної системи, що концентровано закріплює ідеологічні засади регулювання цивільних відносин.

Розділ 2 „Загальні засади цивільного законодавства України та їх роль у регулюванні цивільних відносин”, який складається з двох підрозділів, присвячено дослідженню системи загальних засад цивільного законодавства України.

У підрозділі 2.1. „*Поняття загальних засад цивільного законодавства та їх співвідношення з принципами цивільного права*” проаналізовано співвідношення цих двох ключових категорій.

Проаналізовано три основні підходи до проблеми визначення принципів у праві. Досліджено співвідношення правового принципу та принципу права, а також класифікації принципів права (правових принципів). Відзначено, що становлення і розвиток цивільного права базується як на загально-правових принципах, що закріплені у Конституції України та поширюються на всі галузі права, так і на галузевих принципах, частину з яких відображено в ЦК України.

Аналіз літератури дозволив обґрунтувати висновок про те, що для цивільного права України характерним є отожднення поняття «загальні засади цивільного законодавства» і «принципи цивільного законодавства», незважаючи на окремі спроби штучного поділу термінів «принципи» і «засади». Зазначено, що принципи цивільного права відображають найхарактерніші його властивості та є тим каркасом на якому має будуватися вся система актів даної галузі законодавства (Ю.Х. Калмиков). Підтримано висновок про те, що загальні засади є не тільки принципами цивільного законодавства України, а загалом принципами правового регулювання цивільних відносин (Н.С. Кузнецова, С.О. Погрібний).

У підрозділі 2.2. „Система засад (принципів) сучасного українського цивільного законодавства” дається загальна характеристика окремим загальним засадам (принципам) цивільного законодавства.

Звертається увага на те, що перелік загальних засад цивільного законодавства, закріплений ЦК України (ст. 3) не є вичерпним.

Проаналізовано структуру ст. 3 ЦК України, з точки зору системності її побудови, та підтримано висновок про те, що розробниками Кодексу враховано систему цінностей, закріплену Конституцією України (ст.ст. 3, 13, 41, 42, 55), а також їх пріоритет, що відображає тенденцію до зміни в праворозумінні, яка спостерігається в останні роки.

Досліджено представлену в сучасній літературі дворівневу концепцію заборони свавільного втручання в особисте життя людини (С.О. Погрібний). Підтримано позицію, згідно з якою реалізація цього принципу за своїм змістом передбачає недопустимість безпідставного втручання сторонніх суб'єктів до певної сукупності цивільних відносин окремої особи з приводу її нематеріальних благ, які ця особа визначає як такі, що не підлягають публічному втручанням. Розглянуто судову практику, яка ілюструє особливості реалізації цієї засади під час розгляду конкретних справ.

Проаналізовано позиції провідних науковців щодо такої загальної засади цивільного законодавства як неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом. Проаналізовано судову практику та зроблено висновок про тенденцію до абсолютизації права власності в судовій практиці, що призводить до порушення інших прав суб'єктів цивільних відносин.

Досліджено свободу договору як одну із загальних засад цивільного законодавства, яка набуває принципового значення в ринкових відносинах. Зроблено висновок про те, що її зміст визначається дослідниками по-різному, з включенням в нього різної кількості елементів (Луць В.В., Луць А.В.). Зауважено, що як будь-яка свобода, свобода договору має певні межі, що визначаються не тільки законом, але й іншими загальними засадами цивільного законодавства. Наведено судову практику на підтримку запропонованого висновку.

Проаналізовано свободу підприємницької діяльності, яка не заборонена законом, у зв'язку з чим підтримано висновок про те, що особисто вільний власник, який вільно розпоряджається своїм майном і вільний в укладенні договорів, може здійснювати діяльність, спрямовану на виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, продаж товарів з метою отримання прибутку (С.О. Погрібний).

Досліджено зміст принципу свободи підприємницької діяльності та її змістовні частини, такі як свобода вирішення суб'єктом питання про те, займатися йому чи не займатися підприємницькою діяльністю, свобода підприємця у виборі виду своєї діяльності, свобода вступу підприємця у

договірні відносини з іншими суб'єктами в процесі здійснення обраного виду діяльності.

Звернено увагу на те, що принциповим для розуміння змісту судового захисту цивільного права та інтересу як загальної засади цивільного законодавства є власне розуміння суб'єктивного цивільного права особи, яке до цього часу залишається дискусійним. Аналогічний висновок зроблено відносно категорії інтересу.

Зазначено, що серед інших способів захисту, передбачених у главі 3 ЦК України, домінує судовий захист як такий, що найбільш повно відповідає специфіці цивільно-правових відносин, учасники яких є юридично рівними та автономними суб'єктами.

Підкреслюється, що одним із факторів, який визначає ефективність цивільного законодавства як регулятора цивільного обігу, є його загальні засади. Реалізація судового захисту як загальної засади цивільного законодавства пов'язана, в свою чергу, із застосуванням у судовій діяльності інших принципів та засад, більшість з яких визначена в ст. 129 Конституції України.

Зроблено висновок про те, що судовий захист цивільного права та інтересу є єдиною засадою цивільного законодавства, яка прямо вказує на юрисдикційну форму захисту прав та інтересів учасників цивільних відносин у разі їх порушення, невизнання або оспорювання, або створення такої загрози та є такою, що забезпечує реалізацію всіх інших засад цивільного законодавства.

Проаналізовано розумність, добросовісність та справедливість як загальну засаду цивільного законодавства та зроблено висновок про те, що введення законодавцем у ЦК України оціночних категорій передбачає наявність об'єктивно існуючих і загальновідомих критеріїв, які виступають своєрідним обмежуючим еталоном для реалізації будь-якого права, інтересу та свободи. Наведено судову практику на користь такого висновку.

У розділі 3 „Правовідносини із захисту цивільних прав та інтересів”, який складається з трьох підрозділів, досліджуються поняття захисту та охорони цивільних прав, а також визначаються поняття, предмет та правова природа права на судовий захист.

У підрозділі 3.1. „Поняття захисту цивільного права та інтересу” досліджено охорону цивільних прав як комплекс заходів, передбачених законодавством, за допомогою яких забезпечується реалізація цивільних прав.

Проаналізовано поняття та сутність правової охорони цивільних прав та їх співвідношення з цивільно-правовим захистом. З метою виявлення відмінностей правового захисту від суміжних понять досліджено питання розмежування заходів відповідальності та заходів захисту. Підкреслено, що їх відмінності полягають також у їхній ролі і функціях, змісті, порядку і принципах реалізації, спрямованості неvigідних наслідків і деяких інших моментів. Особа, цивільні права якої порушені, оспорені або невизнані, може скористатися визначеним

законом або договором способом захисту (наприклад, ст. 16 ЦК України). Зазначено, що цей перелік не має вичерпного характеру, проте судова практика йде обмежувальним шляхом, застосовуючи способи, передбачені законом. Проаналізовано окремі способи захисту, а також відмінність між самозахистом та іншими способами захисту, а також способами оперативного впливу.

У підрозділі 3.2. „Предмет судового захисту” досліджуються суб’єктивні права, свободи та інтереси як предмети захисту та судової діяльності.

Зазначено, що поряд із суб’єктивними правами та свободами, судовому захисту підлягають й законні інтереси учасників цивільних правовідносин. Проблема визначення інтересу полягає в тому, що це категорія, яка не має суто юридичного характеру, а запозичена з філософії. З точки зору права захищається не всякий інтерес, а тільки законний, тобто такий, який відповідає загальним засадам цивільного законодавства. Суб’єктивне право і законний інтерес виступають певними рівнями правового забезпечення прагнень особистості, тісно пов’язані між собою і знаходяться у взаємодії.

Проаналізовано зміну предмету захисту під час еволюції цивільного законодавства. Обґрунтовано позицію, відповідно до якої через закріплення на конституційному рівні такої категорії як свобода, відбулося її наступне поширення в інших галузях права. Зазначено, що свободи як категорія цивільного права майже не досліджувалась цивілістами. Свободи носять індивідуальний характер, вони є більш широким явищем, ніж матеріальне право. Вони мають різну правову природу і можуть слідувати із норм закону або носити природний характер. Свободи підлягають підвищеній правовій охороні та можуть бути захищені більшим спектром заходів захисту. З точки зору судового захисту як засади законодавства важливе значення мають індивідуальні свободи – це завжди суто особисті, невід’ємні можливості, що носять абсолютний характер. Проведений аналіз дозволив дійти висновку про те, що індивідуальні свободи поряд із суб’єктивними правами й охоронюваними законом інтересами є самостійним елементом відносин, які регулюються цивільним правом, а, отже, є предметом захисту.

Обґрунтовано висновок про те, що об’єктом права на судовий захист є три елементи: суб’єктивні права, свободи та інтереси, які підлягають рівному захисту за допомогою засобів, передбачених цивільним законодавством, шляхом звернення особи, суб’єктивні права, свободи чи інтереси якої порушені, невизнані чи оспороюються іншими учасниками цивільних правовідносин до компетентних державних органів. У сучасних умовах законодавець переніс акцент з охорони суб’єктивних прав, інтересів на захист суб’єктивних прав, свобод та інтересів. Наведено відповідну судову практику для ілюстрації зроблених висновків.

У підрозділі 3.3. „Правова природа права на судовий захист” здійснено дослідження правової природи права на судовий захист, яка вважається дискусійною.

Зроблено висновок про те, що право на захист має самостійне значення в механізмі правового регулювання і фіксує свободу правомірної поведінки.

Аналіз позицій, представлених в літературі, дозволив автору дійти висновку про те, що право на судовий захист є конституційним правом, яке надано всім і кожному громадянину. Право на судовий захист існує для будь-якої особи незалежно від участі в судовому розгляді по конкретній справі. Воно гарантує захист майнових і немайнових прав, надає можливість оскарження в суді дій і рішень посадових осіб, які порушують права громадян. Право на судовий захист містить комплекс правомочностей: право на звернення до суду (порушення справи), на об’єктивне і справедливе ставлення суду, на винесення законного й обґрунтованого рішення, на виконання судового рішення (ст. 6 Європейської конвенції про права людини).

Проаналізовано співвідношення права на судовий захист цивільного права та інтересу та право на захист суб’єктивного цивільного права та інтересу. Зроблено висновок про те, що право на судовий захист як юридична категорія має самостійне значення в контексті застосування заходів державного примусу шляхом звернення до судового органу, функцією якого є здійснення правосуддя і, таким чином, захист цивільних прав фізичних та юридичних осіб. Право на захист у цивільному правовідношенні являє собою конкретне суб’єктивне право його учасника, яке реалізується в рамках встановленої юрисдикційної або неюрисдикційної форми на його розсуд.

Захист суб’єктивних цивільних прав в юрисдикційних органах включає взаємопов’язані елементи матеріально-правового і процесуально-правового характеру. Захист цивільних прав з матеріально-правового боку передбачає застосування заходів впливу, передбачених нормами матеріального права, з іншого боку – процесуального, захист цивільних прав здійснюється у процесуальній формі, яка забезпечує можливість реалізації цих заходів впливу і, як наслідок, відновлення порушених, оспорюваних або невизнаних прав. Матеріально-правова сторона юрисдикційного захисту права належить до сфери матеріального права і реалізується за наявності підстав і за допомогою заходів, зазначених у нормах матеріального права. Процесуальна ж сторона захисту складається на основі процесуальних відносин зацікавленої особи з юрисдикційним органом і забезпечується шляхом здійснення процесуальних дій, передбачених нормами процесуального права.

Зазначено, що процесуальний аспект права на судовий захист пов’язаний з проблемою доступу до правосуддя. На підставі проведеного аналізу судової практики зроблено висновок про те, що реалізація в сучасних умовах принципу доступності правосуддя в Україні, через хибне його розуміння, відбувається

в напрямку розкитування окремих елементів цивільної процесуальної форми, що негативно впливає на стабільність судової практики з усіх категорій справ.

Зроблено висновок про те, що право на захист – це надана законом можливість певної правомірної поведінки з метою відновлення чи запобігання порушенню своїх прав, свобод, законних інтересів особою. При зверненні до судових органів здійснюється право на судовий захист – це право на вирішення справи шляхом відкритого, гласного судового розгляду в судовому процесі, заключним актом якого є судові рішення. Право на судовий захист є суб'єктивним правом особи і реалізується у разі порушення, невизнання чи оспорювання її цивільних прав, свобод та інтересів або виникнення такої загрози. Воно представляє гарантований законом правовий засіб, за допомогою якого суб'єкт права може добитися відновлення порушеного права, визнання оспорюваного або невизнаного права або запобігти порушенню своїх прав.

У четвертому розділі „Вплив судового захисту цивільного права та інтересу як загальної засади цивільного законодавства України на здійснення захисту цивільних прав та інтересів”, який складається з трьох підрозділів, досліджено умови та момент виникнення права на захист цивільного права та інтересу, а також процес реалізації захисту, зокрема вибір способу захисту цивільного права, інтересу та його вплив на юрисдикційну форму захисту такого права, а також переваги судового захисту цивільного права та інтересу.

У підрозділі 4.1. „Умови та момент виникнення права на захист цивільного права та інтересу” розглянуто конституційну основу захисту прав, свобод, законних інтересів, а також співвідношення положень цивільного та процесуального законодавства, яке регламентує реалізацію права на захист цивільного права та інтересу.

Зазначено, що в окремих випадках положення матеріального закону встановлюють можливість захисту цивільного права від можливого порушення в майбутньому. Чинне цивільне процесуальне законодавство такої ситуації не регламентує (ст.1 ЦПК України). Підтримано висновок про те, що частина норм, які містяться в матеріальних законах, мають не тільки матеріальне, але й процесуальне значення.

Зроблено висновок про те, що моментом виникнення права на захист цивільного права та інтересу є не тільки момент його порушення, оспорення або не визнання, але й скоєння дій, які дозволяють визначити їх наслідки як такі, що створюють загрозу їх порушення у майбутньому. У зв'язку з наведеним пропонується більш уважно підходити в судовій практиці до такого роду ситуацій, оскільки проведений аналіз свідчить про поширення в окремих категоріях судових справ тенденції констатації судом відсутності спору між учасниками провадження з одночасним визначенням для учасників провадження негативних матеріально-правових та процесуальних наслідків.

У підрозділі 4.2. „Вибір способу захисту цивільного права, інтересу та його вплив на юрисдикційну форму захисту” досліджено вплив предмету спірних правовідносин на їх специфіку та особливості вибору захисту цивільних прав та інтересів, а також звернено увагу на те, як вибір способу захисту впливає на юрисдикційну форму.

Досліджено дві основні форми захисту – юрисдикційну і неюрисдикційну. Визначено особливості юрисдикційної форми захисту, а також проаналізовано погляди, виражені в юридичній літературі на поняття форми захисту та їх класифікацію.

Судова форма захисту займає пріоритетне місце серед форм захисту, існує постійно і носить універсальний характер, оскільки в судовому порядку може захищатися будь-яке суб'єктивне право, свобода або інтерес. Вона максимально пристосована до вирішення спорів, пов'язаних з порушенням або можливістю порушення суб'єктивних прав і законних інтересів, оскільки діяльність судів із вирішення спорів протікає в особливій процесуальній формі. Процесуальна форма є гарантією винесення законного і обґрунтованого судового акту по справі, а, отже, захисту суб'єктивних прав і законних інтересів громадян та їх об'єднань.

Проаналізовано адміністративно-правову форму захисту та співвідношення адміністративного судочинства та адміністративного процесу в контексті їх порівняльного аналізу з аналогічними інституціями в цивільному праві та процесі. Зроблено висновок про необхідність вдосконалення окремих норм ЦПК України з метою забезпечення більш ефективного захисту цивільних прав та інтересів, а також свобод у рамках цивільно-процесуальної форми.

Проілюстровано на прикладах із судової практики авторське бачення впливу невірного визначення способу захисту на юрисдикційну форму. Проаналізовано наслідки таких помилок та зроблено висновок про те, що багатьох з них можна було уникнути, якби суд оцінював наслідки своєї процесуальної діяльності з точки зору загальних засад цивільного законодавства.

У підрозділі 4.3. „Переваги судового захисту цивільного права та інтересу” проаналізовано позитивні риси судового захисту, який отримує формальне закріплення у відповідному акті, що приймається судом від імені держави.

Зазначено, що кінцевим актом і результатом судової діяльності з вирішення цивільного спору є рішення суду, яким вирішується спір по суті, захищаються цивільні права та інтереси осіб, які звернулися до судових інстанцій за захистом.

Сутність судового рішення з цивільно-правової точки зору є дискусійною категорією. Зазначено, що рішення суду – це акт правозастосування, що містить наказ і ухвалюється компетентним державним органом – судом, яким вирішується спір, захищаються порушені, оспорені чи невизнані права, інтереси та свободи особи, яка звернулася за захистом, або встановлюється їх охорона.

Процесуальні особливості судового рішення обумовлені нормою матеріального права, що підлягає застосуванню, у зв'язку з цим проаналізовано значення реєстраційних процедур та їх вплив на зміст конкретних рішень. Наведені приклади з судової практики, взяті в динаміці її розвитку.

Право на судовий захист є правом, реалізація якого гарантується на рівні Конституції України, галузевого законодавства. Реалізація права на судовий захист відбувається в рамках юрисдикційної форми в юрисдикційних органах, зокрема, шляхом звернення до суду. В останньому випадку мова йде про судову форму захисту. У судових органах процес захисту цивільних прав, свобод та інтересів втілюється в особливу процесуальну форму, дотримання якої є гарантією здійснення правосуддя і належного захисту цивільних прав, свобод та інтересів, що порушені, оспорожуються чи невизнані іншими особами.

Підкреслюється, що до переваг судового захисту також слід віднести застосування аналогії права та закону до спірних відносин, що не може бути вчинено іншими органами, які діють лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ст. 19 Конституції України). Звернено увагу на те, що на реалізацію права на судовий захист позитивно впливає наявність заборони на відмову в здійсненні правосуддя з мотивів відсутності, неповноти, нечіткості, суперечливості законодавства, що регулює спірні відносини (ст. 8 ЦПК України, ст. 4 ГПК України, ст. 8 КАС України).

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі комплексного дослідження та аналізу джерел здійснено теоретичне та практичне узагальнення проблематики, спрямоване на вирішення поставлених наукових завдань.

Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати наступні теоретичні та практичні висновки, які відображають основні положення роботи.

1. Судовий захист як загальна засада цивільного законодавства України – це нормативно закріплена ідея, яка виражає потребу суспільства у забезпеченні примусової реалізації права, інтересу, свободи будь-якого учасника цивільних відносин шляхом звернення до спеціалізованого державного органу в межах встановленої процесуальної форми.

2. Судовий захист цивільного права та інтересу є єдиною засадою цивільного законодавства, яка прямо вказує на юрисдикційну форму захисту прав та інтересів учасників цивільних відносин у разі їх порушення, невизнання або оспороження, або виникнення такої загрози та є такою, що забезпечує реалізацію всіх інших засад цивільного законодавства України.

3. Віднесення законодавцем права на судовий захист до загальних засад цивільного законодавства України здійснено для задоволення потреби в

захисті прав і охоронюваних законом інтересів, з метою забезпечення суб'єкта права правовим механізмом для відновлення порушеного права, визнання оспорюваного або невизнаного права або запобігання порушенню своїх прав.

4. Право на судовий захист – це комплексне поняття, що включає матеріальний та процесуальний аспекти, та яке може бути визначене як гарантоване Конституцією України право на звернення до судових органів у разі порушення прав, законних інтересів чи свобод управомоченої особи або запобігання можливим порушенням прав та інтересів, яке конкретизується в матеріальних галузях права. Процесуальний аспект права на судовий захист включає встановлення процедури реалізації такого права та дозволяє визначити його як право на звернення до судових органів, на ініціацію судового процесу.

5. Судова форма захисту цивільних прав є найефективнішою та найбільш досконалою формою захисту прав, свобод та законних інтересів суб'єктів цивільних правовідносин, у тому числі через поширення юрисдикції суду на всі правовідносини, що виникають в країні, можливість застосування аналогії права та закону, заборону на відмову у здійсненні правосуддя за мотивами відсутності, неповноти, нечіткості, суперечливості законодавства, що регулює спірні відносини.

6. Рішення суду – це вольовий акт правосуддя, ухвалений судом іменем України у встановленому законом порядку в результаті здійснення правозастосовчої діяльності, який містить в собі наказ і підтвердження наявності або відсутності правовідносин, спрямований на охорону та захист прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права, запобігання можливим порушенням прав та інтересів і який має наслідком виникнення, зміну або припинення процесуальних та матеріальних правовідносин.

7. Конституційне право на судовий захист надане всім і кожному громадянину і його слід вважати суб'єктивним правом. Право на судовий захист існує для будь-якої особи незалежно від участі в судовому розгляді по конкретній справі.

8. Об'єктом права на судовий захист є три елементи: суб'єктивні права, свободи та інтереси. Вони підлягають захисту за допомогою засобів передбачених цивільним правом, шляхом звернення особи, суб'єктивні права, свободи чи інтереси якої порушені, невизнані, оспорується іншими учасниками цивільних правовідносин до компетентних державних органів.

9. „Свобода” як самостійний предмет судового захисту повинна бути закріплена в якості предмету судового захисту у цивільному законодавстві України.

10. Судовий захист інтересу передбачає розуміння інтересу як суб'єктивно-об'єктивної категорії, тобто усвідомлення суб'єктом факту існування певного блага, здатного задовольнити його потребу.

11. В загальній теорії права прийнято підрозділяти інтереси на законні та незаконні. Поділяючи такий підхід підтримуємо пропозицію щодо необхідності у статтях 3, 15 ЦК України та інших застерегти про судовий захист не будь-якого, а саме законного інтересу.

12. На законодавчому рівні відбулося перенесення акценту з охорони суб'єктивних прав, інтересів на захист суб'єктивних прав, свобод та інтересів. При цьому всі три об'єкти захисту є самостійними, однаково важливими та підлягають захисту в рівному ступені.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Сидоренко М.В. Суб'єктивні права, свободи та інтереси як об'єкт судового захисту (постановка проблеми) / М.В. Сидоренко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Вип. 58. – Одеса : Юридична література, 2011. – С. 417-424.

2. Сидоренко М.В. Правова природа права на судовий захист / М.В. Сидоренко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Вип. 59. – Одеса : Юридична література, 2011. – С. 257-262.

3. Сидоренко М.В. Виникнення права на захист цивільних прав, свобод та інтересів / М.В. Сидоренко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. Вип. 44. – Одеса : Юридична література, 2011. – С. 192-199.

4. Сидоренко М.В. Охорона і захист цивільних прав, свобод та інтересів / М.В. Сидоренко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 4. – С. 34-36.

5. Сидоренко М.В. Судовий захист цивільного права та інтересу як загальна засада цивільного законодавства України / М.В. Сидоренко // Римське право і сучасність (Шерешевські читання) : матеріали Міжнародної наукової конференції, 4 грудня 2010 р. – Одеса : Фенікс, 2010. – С. 150-152.

6. Сидоренко М.В. Втілення принципу судового захисту цивільного права та інтересу в цивільному законодавстві України / М.В. Сидоренко // Римське право і сучасність : матеріали Міжнародної наукової конференції, 28 травня 2011 р. – Одеса : Фенікс. – 2011. – С. 125-128.

АНОТАЦІЯ

Сидоренко М.В. Судовий захист цивільного права та інтересу як загальна засада цивільного законодавства України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;

міжнародне приватне право. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2012.

Дисертація присвячена дослідженню судового захисту цивільного права та інтересу як загальної засади цивільного законодавства України.

У роботі досліджується категорія загальної засади цивільного законодавства, принципу цивільного права, їх співвідношення.

Проведено огляд широкого кола джерел, які стосуються як загальних, так і спеціальних аспектів проблематики.

Проаналізовано систему загальних засад цивільного законодавства України та визначено значення судового захисту цивільних прав та інтересів як основного системного елементу цієї системи, який містить пряму вказівку на юрисдикційну форму захисту.

Досліджено поняття захисту права та інтересу, їх охорони, визначено правову природу права на судовий захист та її предмет.

Проаналізовано умови та момент виникнення права на судовий захист, особливості вибору способу захисту, юрисдикційну форму захисту, переваги судового захисту цивільного права та інтересу.

Досліджено роль та значення судового рішення в процесі реалізації судового захисту цивільного права, інтересу та свобод.

Значну увагу в дисертаційному дослідженні приділено судовій практиці захисту цивільних прав та інтересів, аналіз якої дозволив обґрунтувати окремі висновки, зроблені під час дослідження.

Ключові слова: судовий захист, загальні засади цивільного законодавства, принципи цивільного права, цивільне право, інтерес, свобода, юрисдикційна форма захисту, захист та охорона цивільних прав, інтересів та свобод, вибір способу захисту, судова практика.

АННОТАЦІЯ

Сидоренко М.В. Судебная защита гражданского права и интереса как общее начало гражданского законодательства. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2012.

Диссертация посвящена комплексному исследованию судебной защиты гражданского права, интереса как общего начала гражданского законодательства Украины.

Проведен анализ литературы, посвященной отдельным аспектам проблематики, и обоснован вывод об ее актуальности и практической целесообразности в связи с отсутствием аналогов проводимого исследования. Обоснована логика и структура диссертационного исследования, на которую

повлияли такие факторы, как необходимость последовательного определения целого ряда теоретических понятий, таких как право на защиту, его природа, предмет защиты, выбор способа защиты и др., сущность которых остается до настоящего момента дискуссионными. Кроме того, приведена судебная статистика, иллюстрирующая актуальность проводимого исследования.

С учетом результатов анализа юридических источников и сформировавшихся в науке взглядов на понятие и систему принципов гражданского законодательства в диссертации исследуется категория общих начал гражданского законодательства, принципов права, а также их соотношение. Проанализирована система начал гражданского законодательства, а также отдельные принципы, закрепленные в ст. 3 Гражданского кодекса Украины. Определено значение судебной защиты гражданских прав и интересов как основного системного элемента этой системы.

В работе исследовано понятие защиты и охраны гражданских прав, свобод и интересов, а также соотношение указанных категорий. Исследованы понятие и правовая природа права на защиту. Сделан вывод о самостоятельности права на защиту и его конституционной природе.

Рассмотрены категории субъективного права, охраняемого законом, интереса и свободы как составляющие предмета судебной защиты. Проанализированы условия и момент возникновения права на защиту, особенности выбора способа защиты, факторы, влияющие на этот процесс. Автором исследована связь специфики правоотношения, выбора способа защиты гражданских прав и интересов и юрисдикционной формы защиты.

В работе также предпринята попытка определения степени влияния общего начала законодательства – судебной защиты гражданских прав и интересов на осуществление защиты гражданского права и интереса в материально-правом и процессуальном аспектах.

Изучены отдельные элементы процессуальной формы, сделан вывод о том, что ее соблюдение является необходимым для создания надлежащих условий реализации права на судебную защиту.

Проанализирована судебная практика защиты отдельных гражданских прав и интересов.

Рассмотрено судебное решение как финальный акт судебного процесса и реализации права на судебную защиту. Проанализированы представленные в литературе позиции и точки зрения на судебное решение. Предпринята попытка рассмотреть судебное решение не только как правоприменительный акт, но и как юридический факт, путем принятия которого осуществляется защита гражданских прав и интересов, с которым закон связывает определенные процессуальные последствия.

В результате проведенного исследования сформулированы теоретические и практические выводы, отражающие основные положения работы, и внесены предложения по усовершенствованию законодательства Украины,

регламентирующего защиту прав, свобод и интересов субъектов гражданских правоотношений.

Ключевые слова: судебная защита, общие начала гражданского законодательства, принципы гражданского права, гражданское право, интерес, свобода, юрисдикционная форма защиты, защита и охрана гражданских прав, интересов и свобод, выбор способа защиты, судебная практика.

SUMMARY

***Sidorenko M. V.* The Judicial defense of the civil law and interest as overall beginning of the civil legislation. – Manuscript.**

The thesis for a degree of candidate of jurisprudence by speciality 12.00.03 – civil law and civil procedure; family law; international private law. – National University “Odessa Law Academy”. – Odessa, 2012.

The thesis is devoted to the investigation of the judicial defense of the civil law, interest as overall beginning of the civil legislation of Ukraine.

In the paper the author investigates the category of overall beginning of the civil legislation, principle of the civil law, their correlation.

A wide circle of sources is reviewed, which fall within both general and special aspects of problems.

Selected aspect of the problem has never been an object of an independent complex of the dissertation investigation.

Has been analyzed the system of the overall beginning, of the civil legislation of Ukraine and has been determined, the meaning of the judicial defense of the civil law and interests as the main element of this system, which contains the straight instruction on juridical form of the defense.

Has been analyzed the conditions and the moment of origin deright on juridical defense, specifics of choice the way of protect, jurisdictional form of defense, advantage of the judicial defense of the civil law and interest.

Has been investigated the role and the meaning of the judicial decision in the process of the realization of juridical defense of the civil law, interest, and freedom.

The main attention in the dissertation investigation has been spared to the judicial practice of defense of the civil law and interests, analysis of which had permitted to give ground to the separated conclusions, which was done during investigation.

Key words: judicial defense, overall beginning of the civil legislation, principles of civil law, civil law (right), interest, freedom, jurisdictional form of defense, defense and defense of the civil rights, interests and freedoms, choice of defense, judicial practice.